

แนะนำหนังสือ

ทักษะวัฒนธรรมชาวเล : ร้อยเรื่องชาวเล – มอแกน มอเกลน และอุรักลาไวย์ ผู้กล้าแห่งอันดามัน

ปfaatณี ฐิติวัฒนา*

บทนำ

หนังสือเล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน โดยส่วนที่ 1 เกริ่นนำให้รู้จักภาพรวมของชาวเลทั้งหมด ส่วนที่สอง สาม สี่ เป็นเนื้อหารายละเอียดของชาวมอแกน มอเกลนและอุรักลาไวย์ตามลำดับ ส่วนที่ห้าบรรยายถึงสถานภาพปัจจุบัน ข้อมูลที่น่าสนใจได้มาจากการสร้างแบบสอบถามจำนวน 100 ข้อ ที่ครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ และนำเสนอบรรยากาศ

* ข้าราชการบำนาญ ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Retired Professor and Special Qualified. Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University.

รายละเอียดของชาวเลทั้งสามกลุ่ม อาทิ ด้านประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตการทำมาหากิน สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม นิทานตำนาน ศิลปะ-ดนตรี พิธีกรรม ชาติพันธุ์สัมพันธ์ รวมทั้งสรุปถึงสภาพปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ในสังคมปัจจุบัน การนำเสนอข้อมูลต่างๆ ของหนังสือเล่มนี้ จัดได้น่าอ่าน กะทัดรัด สื่อความหมายให้เข้าใจติดตามอ่านทั้งเล่ม เนื้อหาสรุปประเด็นที่เข้าใจง่าย โดยมีภาพประกอบทุกหน้า ในรูปแบบต่างๆ จากรูปภาพ รูปวาดลายเส้น แผนที่ ตารางแสดงประกอบ รวมทั้งมีรูปวาดลายเส้นจากฝีมือเด็กชาวเล อันเป็นสีสันที่ทำให้หนังสือเล่มนี้ควรแก่การแนะนำให้ได้อ่านจนจบ

ส่วนที่ 1 : ภาพรวมชาวเล

จากคำถาม 20 ข้อให้ความรู้โดยภาพรวมของชาวเล จากความหมายที่คนทั่วไปเข้าใจและความหมายเฉพาะทางวิชาการของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกชาวตะวันตกเรียกว่า Sea Gypsy หรืออิปซีทะเล ที่อยู่อาศัยกระจายอยู่หลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะในประเทศไทยมีชาวเลกลุ่มใหญ่ 3กลุ่มคือ อูรักลาโว้ย (Urak Lawoi) มอแกน (Moken) และ มอแกลน (Moklen) ซึ่งอยู่กระจายตามแนวฝั่งชายทะเลหลายจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทย รายละเอียดจากเนื้อหาให้ความถึงประวัติตำนานที่เล่าสืบขานต่อกันมาของแต่ละกลุ่ม อันมีความแตกต่างกันทั้งด้านภาษา พิธีกรรมและเรือยานพาหนะหลัก แต่มีจุดหลักเดียวกันคือทั้งสามกลุ่มเรียกคนไทยว่า “แซม” อันสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของพวกเขากับคนไทยบริเวณนี้ตั้งแต่ครั้งที่เรียกว่า “สยาม” หรือ “สยาม”

ในส่วนที่หนึ่งให้ความรู้ภาพรวมเกี่ยวกับสัญชาติและประชาชนจากอดีตที่เป็นกลุ่มเดินทางโยกย้ายไปมาในบริเวณชายฝั่งและเกาะในทะเลอันดามัน ทำให้มีภูมิปัญญาเกี่ยวกับทะเลและป่าบนเกาะ สามารถดำรงชีพด้วยการพึ่งพาทรัพยากรชายฝั่งโดยที่ไม่ได้ส่งผลทำลายทรัพยากรเหล่านั้น อันมีผลภายหลังทำให้สามารถประกาศเป็นพื้นที่คุ้มครอง เช่น อุทยานแห่งชาติ และผู้คนที่ยอพยพมาอยู่ใหม่ถูกรับรองตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ รวมทั้งพวกเขาที่ได้รับการสำรวจทะเบียนประวัติจากทางราชการและได้รับสัญชาติไทย โดยเฉพาะชาวอูรักลาโว้ย

และชาวมอแกน แต่ก็ยังมีชาวเลบางส่วนที่ไม่ได้รับสถานภาพดังกล่าว และกำลังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาสถานะต่อไป (โดยข้อมูลดังกล่าวผู้สำรวจได้ระบุไว้ใน กันยายน 2556) เนื้อหาในส่วนที่ 1 ยังอธิบายถึงสาเหตุการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวเลไว้หลายประการ โดยด้านรูปธรรมคือ การสร้างเรือแบบดั้งเดิม ซึ่งยังมีผลทำให้การถ่ายทอดมรดกทางภูมิปัญญา ความรู้ด้านต่างๆ ประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธาต่างๆ ให้หมดไป เนื้อหาสุดท้ายของส่วนที่ 1 ขยายความให้เห็นภาพ บุคลิกลักษณะของชาวเลที่แท้จริงอันแตกต่างไปจากความรู้สึที่คนทั่วไปมองพวกเขาอันเป็นภาพลักษณ์เชิงลบหรือ “อคติทางชาติพันธุ์” ซึ่งเกิดจากการสั่งสมทางสังคม อันจะสามารถถอดรื้อ ทำให้จางหายไปได้ด้วยความรู้ความเข้าใจที่แจ่มแจ้งลึกซึ้ง และนี่คือที่มาของหนังสือเล่มนี้คือ “ทักษะทางวัฒนธรรม” ของชาวเลทั้งสามกลุ่ม

ส่วนที่ 2 : มอแกน

จากการเก็บรื้อนำภาพรวมของชาวเลส่วนที่ 2 หนังสือเล่มนี้ ขยายความรู้ในรายละเอียดของกลุ่มต้นตระกูลมอแกน ด้วยคำถามทั้งหมด 25 ข้อ โดยภาพรวมจากประวัติความเป็นมา ความหมาย และการใช้ชีวิตตามฤดูกาลต่างๆ ระหว่างปี ในอดีตชาวมอแกนมีเรือเป็นทั้งบ้านและพาหนะ ดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับฤดูกาลจากอิทธิพลของลมมรสุม ช่วงเวลาที่ทะเลมีคลื่นลมจัด พวกเขาจะรวมกันสร้างกระท่อมชั่วคราวเพื่อเป็นที่พักพิงในบริเวณชายหาดที่มีอ่าวกำบังคลื่นลมปลอดภัยในการจอดเรือ มีแหล่งน้ำจืดเพื่อการบริโภค จับสัตว์น้ำ ใช้ประโยชน์จากป่าที่อุดมสมบูรณ์ ส่วนฤดูแล้งเรือคือบ้านที่มีอุปกรณ์ใช้สอยในการดำรงชีวิตอย่างครบครัน แต่ในปัจจุบันวัฒนธรรมดังกล่าวถูกจำกัดมากขึ้นเนื่องจากไม่สามารถตัดไม้ใหญ่ได้ และพื้นที่ในการจอดเรือรวมทั้งการทำมาหากินลดน้อยลงมาก เพราะการอนุรักษ์และพัฒนาริมฝั่งทะเล รายละเอียดในส่วนที่ 2 ยังขยายความให้เห็นภาพการสร้างเรือแบบดั้งเดิมหรือ “ก่าบงกอมัน” (ก่าบง แปลว่า เรือ และกอมัน แปลว่า ไม้ระก้า เรือชนิดนี้คือเรือที่ “ไม่มีวันจบ” แต่ละลำใช้เวลาสร้าง 1 - 3 ปี โดยมีวัตถุดิบอย่างน้อย 5 ชนิดคือ ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ ไม้ระก้า แก่นต้นหมาก ต้นคล้า ใบเตยหนาม หวาย เถาวัลย์ชนิดเหนียว การประกอบลำเรือนอกจากอาศัยแรงสมาชิกแล้ว สิ่งสำคัญก็คือ ภูมิปัญญา

อันเกิดจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ทั้งรูปธรรม นามธรรม อันเป็นความรู้ที่เป็นองค์ประกอบแต่ละขั้นตอนของการสร้าง รวมทั้งการเลือกสรร คุณภาพของวัตถุดิบซึ่งต้องมีการสะสมถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เนื้อหาในส่วนที่สองนี้ ยังพรรณนาเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมจากความเชื่อ วิญญาณที่มีต่อธรรมชาติ รุกขเทวดาประจำไม้ที่พวกเขาจะตัดไปใช้ ซึ่งปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปเกือบหมด วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของชาวเลเริ่มมีบ้านถาวร มีอาชีพรับจ้างและอื่นๆ โดยไม่พึ่งพาอาศัยทักษะทางทะเลอีกต่อไป จากคำถามในส่วนที่สองได้ระบุเกี่ยวกับสถาบัน ครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่อบอุ่น ด้านการรักษาพยาบาลเกี่ยวกับความเจ็บป่วยส่วนใหญ่ยังนิยมใช้หมอพื้นบ้านในชุมชน ใช้หมอตำแยทำคลอด รวมทั้งมีพิธีการเข้าทรงเพื่อสื่อสารกับธรรมชาติ วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ การทำอาหาร นอกจากท้องทะเลและยังได้จากในป่าที่อุดมสมบูรณ์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน หลังจากการติดต่อกับโลกภายนอก ทำให้มีการเสพของใหม่ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อร่างกายน้อยกว่าเดิม อาทิ เช่น บะหมี่สำเร็จรูป ขนมถุง น้ำอัดลม การทำมาหากินเป็นส่วนที่เปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากอดีตที่ออกไปทั้ง พ่อ แม่ ลูก โดยฝ่ายชายลงทะเลดำนํ้าลึก ขณะที่แม่และเด็กๆยังช่วยหา ปู ปลา หอย แถบริมทะเล ปัจจุบันฝ่ายชายออกไปล่าฟง ซึ่งมีภาวะสุ่มเสี่ยงอันตรายมาก แต่หญิงอยู่ดูแลลูกที่บ้านเกิดวัฒนธรรมใหม่ คือ ใช้เวลาว่างร่วมกันบางอย่าง เช่น ตั้งวงเล่นไฟ เป็นต้น ผลจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงว่า จำนวนสถิติจำนวนเพศชายน้อยกว่าเพศหญิง และท้ายที่สุด เมื่อถึงจุดจบของชีวิตคือความตาย ชาวมอแกนจะทำพิธีฝังศพ พวกเขา มีสุสานซึ่งถือเป็นທີ່สถิตดวงวิญญาณบรรพบุรุษ

ในส่วนนี้ยังขยายความให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน คือประเพณี ลำคัญประจำปี “พิธีเห่นเอ็นหล่อโปง” หรือพิธีฉลองเสาวิญญาณบรรพบุรุษ ชาวมอแกนหลากหลายจากเกาะต่างๆ จะเข้าร่วมพิธีโดยมีผู้นำที่มีบทบาทสำคัญคือ โต๊ะหมอ หรือ อองลางปู้ติ ชาวมอแกนจะร่วมร้องเพลงเล่นรำมะนา กลอง และมีพิธีเข้าทรงในบริเวณศาลบรรพบุรุษ ประโยชน์ของพิธีนี้คือ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวมอแกนตามเกาะต่างๆ ผู้ศึกษาอธิบายรายละเอียดพร้อมภาพประกอบอย่างชัดเจน

แต่ให้ข้อคิดว่าเป็นภาพหน้า พิธีกรรมเหล่านี้คงเป็นเพียงตำนานแห่งความทรงจำที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักเดินทางที่กล้าหาญของชาวมอแกนเท่านั้น

ส่วนที่ 3 : มอแกน

ในบรรดาชาวเล 3 กลุ่ม ชาวมอแกนเป็นกลุ่มที่ได้รับความสนใจน้อยกว่าอีก 2 กลุ่ม เนื่องจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยห่างไกลจากแหล่งการท่องเที่ยว และชาวมอแกนมีกระบวนการผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภาษา ที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น เช่น พูดภาษาใต้คล่องแคล่ว มีศิลปะดนตรี ตำนานนิทานต่างๆ เป็นต้น ชาวมอแกนบางกลุ่มเรียกตัวเองว่า ชาวบก และตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนถาวรอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ งานศึกษาบางส่วนของมอแกนได้เก็บรายละเอียดชีวิตทุกด้านอย่างละเอียด ซึ่งปัจจุบันได้เลือนหายไปเกือบหมดคงไว้ซึ่งความเชื่อ ประเพณีบางอย่างที่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับปัจจุบัน ดังนั้นในกลุ่มชาวเลทั้งหมด ชาวมอแกนจึงมีลักษณะโดดเด่นที่สุดในการปรับเปลี่ยนกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยได้ชื่อว่า “คนของปายายเลน” กล่าวคือ มีภูมิปัญญาที่สามารถใช้ประโยชน์จากปายายเลนอย่างชาญฉลาด โดยยังคงอนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอันเป็นแหล่งอาหารสำคัญของพวกเขา รวมทั้งมีภูมิปัญญาที่นำพืชสมุนไพรต่างๆ มาใช้ในการรักษาพยาบาล จุดเด่นของชาวมอแกนในการใช้ชีวิตของบางกลุ่มคือความอดทนสู้งานหนัก ตากตรำกรำแดด สามารถทำงานละเอียด ใช้เวลา ซึ่งก็คืองานร่อนแร่

ด้านการติดต่อสื่อสาร ปัจจุบันคนรุ่นใหม่ไม่สามารถพูดภาษามอแกนได้แล้ว จากผลของการเป็นชาวบก วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเกือบหมด ผลการศึกษาจากทีมงานพบว่า ยังคงมีระบบความเชื่อบางอย่างอันนำมาซึ่งพิธีกรรมประจำปี คือพิธีไหว้ “ตา ยาย (ที่อยู่ในถ้ำ)” “พิธีชิงเปรต” ที่คล้ายคลึงกับชาวใต้ท้องถิ่น “พิธีลอยเรือ” อันแสดงถึงความเชื่อที่พวกเขาผูกพันกับวิญญาณบรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้วท้ายที่สุดของงานนี้ผู้ศึกษาได้สรุปโดยอ้างอิงจากจดหมายเหตุประพาสเรื่องปักษ์ใต้ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ซึ่งย้อนอดีตบันทึกถึงการขุดหาดีบุก

บนเกาะพระทอง ซึ่งดึงดูดให้จำนวนคนต่างถิ่นหลายชาติพันธุ์ มาอยู่รวมกันมีปฏิสัมพันธ์ทำมาหากินร่วมกัน เสริมกัน มีการแต่งงานข้ามกลุ่ม ทั้งชาวมอแกน มอเกลน ชาวจีน ชาวไทย โดยเข้ามาทำมาหากินในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ทุกอาชีพ ทั้งประมง ชุดแร่ ตัดไม้ เเผาถ่าน ทำสวนมะพร้าว ทำสวนมะม่วงหิมพานต์ เป็นต้น กล่าวได้ว่าเกิด “พหุวัฒนธรรม” บนเกาะพระทอง

ส่วนที่ 4 มอเกลน: อูรักลาโว้ย งานศึกษารายละเอียดโดยผ่านคำถาม 25 ข้อ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์อูรักลาโว้ย

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่า มีร่องรอยหลักฐานที่ แสดงให้รู้ว่าพวกเขาเคยอยู่อาศัยร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่ประมาณ 40 - 50 ครั้วเรือน บริเวณเกาะลันตา หรือ “ปูเลาซาตัก” คือเกาะที่หาดทรายทอดตัวเป็นแนวยาวและถือว่าเป็นเมืองหลวงของพวกเขา จากสุสานโบราณ ศาลเคารพเก่าแก่ จำนวนความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่ ชื่อสถานที่ต่างๆ บริเวณหมู่เกาะโดยรอบที่เป็นภาษาของตนเองโดยเฉพาะการเรียกชื่อต่างๆ ที่ถ่ายทอดจากบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่องทั้งภาษา ความรู้ ภูมิปัญญาในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะความสามารถกับการใช้ชีวิตกับธรรมชาติของท้องทะเล ทำให้พวกเขาเป็นกลุ่มที่รอดพ้นจากภัยพิบัติ จากภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางสังคม โดยเฉพาะการเลือกทำเลสร้างบ้านเรือนที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เหมาะสมทางภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งเรื่องความเชื่อ ความสัมพันธ์กับสิ่งเหนือธรรมชาติกับความสะดวกในการเดินทาง การติดต่อค้าขาย ลักษณะบ้านแต่เดิมเป็นไม้ไผ่ตุงสูงโปร่ง มีประตูทั้งหน้า-หลังบ้าน ถือเคลือบบันไดเลซซี่ ฝาบ้าน เตียงนอน หลังคา ได้จากไม้ธรรมชาติใบป้า แต่ปัจจุบันนิยมนอนฟูกสังกะสี/กระเบื้องมุงหลังคา ตัวบ้านเปลี่ยนเป็นบ้านปูนสร้างติดดิน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งทำให้อัตลักษณ์ของชาวเลดั้งเดิมหายไป

เนื้อหาในส่วนที่ 4 นี้ ได้ขยายความจากการเป็นชุมชนใหญ่ในอดีต ได้มีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย กลมกลืนกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ทั้งอูรัก

ลาไว้อย่างชาวไทยมุสลิม ชาวจีนชาวไทย ซึ่งต่างก็มีวัฒนธรรม ประเพณี ที่เป็นอัตลักษณ์ รวมทั้งมีทักษะในการทำมาหากินที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นจุดแข็งของ เกาะลันตาที่มีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ ชาวเลออกทะเลจับสัตว์น้ำมา แลกกับข้าวสาร ของจำเป็นต่างๆ ชาวมุสลิมทำนาทำสวน ต่อเรือ ชาวจีนเป็นช่างฝีมือ เจ้าของสวนมะพร้าว เตาเผาถ่าน มีกิจการประมง ชาวไทยรับราชการ แต่ทุกกลุ่มต้อง ร่วมมือกันทำมาหากินกันน้ำเค็มในฤดูมรสุม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการแต่งงานข้าม กลุ่ม การยกบุตรบุญธรรมให้แกกัน การให้ลูกเป็นเกลอกัน การแลกเปลี่ยนแบ่งปัน การเข้าร่วมงานประเพณีกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้มีสำนึกในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกัน อย่างเหนียวแน่น เนื้อหาของส่วนนี้ยังบรรยายละเอียดเกี่ยวกับการต่อเรือ ที่มี พิธีกรรมเป็นขั้นตอนจากความเชื่อ ขั้นตอนต่างๆ ยังระบุถึงความหมายที่ซ่อนเร้น มี สัญลักษณ์ต่างๆ ที่เน้นความสามัคคี การอยู่-การแสดงออกต่อกัน ซึ่งปัจจุบัน ได้หมดไป “สาระ” ต่างๆ ถูกกลบเลือนหายไป คงเหลือแต่งานที่เน้นเฉพาะความบันเทิง ความสนุกสนานของคนรุ่นใหม่

ด้านงานศึกษาทางศาสนา ชาวอุรักลาไวย์เป็นชาวเลกลุ่มเดียวที่มีความหลากหลาย ในการนับถือศาสนาต่างๆ มากที่สุดคือ นับถือวิญญูณนิยม ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนิกชนเหล่านี้อยู่กระจายไป หลายจังหวัดของภาคใต้ ในส่วนของชาวเลกลุ่มนี้ยังมีรายงานให้ทราบถึงความรู้สึก ในฐานะที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของคนไทย โดยข้อมูลให้รายละเอียดจากชาว ในพระราชสำนัก ภาพยนตร์ส่วนพระองค์ ที่บันทึกถึงการเสด็จเยี่ยมราษฎร ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยม ประชาชน โดยมีชาวเลอุรักลาไวย์เข้าเฝ้ารับเสด็จในหมู่บ้านที่มีหลังคา ฝา ทำจาก ใบจาก ภายใต้มะพร้าว ในปี พ.ศ. 2502 นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ ภาพที่ประดับ บนฝาบ้านของชาวอุรักลาไวย์ ที่ต่างรำลึกถึงพระกรุณาธิคุณที่ในหลวง สมเด็จพระเจ้า มีต่อพวกเขา โดยเฉพาะสมเด็จพระเจ้ายา หรือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จเยี่ยมชาวบ้านที่อยู่ห่างไกล ถึง 3 ครั้ง คือ พ.ศ. 2510 พ.ศ. 2519 และ พ.ศ. 2529

ส่วนสุดท้ายของงานส่วนนี้ สรุปลด้วยความสุข ความสมหวัง และการสูญเสีย จากพิธีแต่งงาน ของชาวอุรกลาไวย์ที่จัดอย่างเรียบง่าย ให้สิ้นสลด คือสร้อย แหวนทอง ธนบัตร เหรียญ สอดในผ้าเป็นชั้นๆ ให้ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายผู้หญิง คลี่ผ้าหาลิ้นสลด โดยมีกองเชียร์อยู่รอบข้าง พิธีแต่งงานเริ่มจาก ผู้อาวุโสนำคู่บ่าวสาวกราบผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย มีการใช้ดอกไม้โปรยศีรษะทั้งคู่ กล่าวคำอวยพร งานมงคลนี้ใช้เครื่องแต่งกายตามสมัยนิยมแบบไทยทั้งคู่บ่าวสาว รวมทั้งทุกคนในงาน การศึกษาถึงความสูญเสียของชาวอุรกลาไวย์คือความตาย ครอบครัวจะทำพิธีศพโดยก่อกองไฟไว้หน้าบ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์ ว่ามีผู้เสียชีวิต วิญญาณนั้นจะมาอยู่บริเวณกองไฟ เมื่อทุกคนพร้อมหน้าจะมีผู้อาวุโสนำโดยการอาบนํ้าศพ ในเวลากลางคืน มีการร้องรำทำเพลงเพื่อเป็นเพื่อนครอบครัวผู้ตาย เคลื่อนศพไปสู่สานในวันรุ่งขึ้น บริเวณหลุมก็มีพิธีกรรม “ป้อตตฉื่อไร่” ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงที่กระทบกระเทือนต่อพวกเขาอย่างมาก จากการบุกรุกของคนภายนอก ราคาที่ดินที่แพงมาก ซึ่งยากจะคาดคะเนถึงอนาคตข้างหน้า ได้จากการพัฒนาที่ขาดการวางแผน ควบคุม

ส่วนที่ 5 : ชาวเลในกระแสคลื่นแห่งการเปลี่ยนแปลง

เนื้อหาของส่วนนี้เป็นการสรุปประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะ จากงานที่ศึกษาทั้งสี่ส่วนดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือผลที่ชาวเลได้รับการเปลี่ยนแปลงในสภาพปัจจุบันมี 5 ประการหลักได้แก่ ปัญหาการไร้สัญชาติ และถูกปฏิเสธสิทธิขั้นพื้นฐาน ปัญหาเรื่องการทำมาหากิน การเข้าถึงทรัพยากร ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรียนรู้ และปัญหาการขาดความมั่นใจ ภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิม โดยผู้ศึกษาได้แจกแจงรายละเอียดของ 5 ประเด็นปัญหาดังกล่าวไว้อย่างน่าสนใจ ทั้งจากชาวเลเอง จากบุคคลภายนอกและจากรัฐ

สุดท้ายการศึกษาของทีมงานครั้งนี้ได้เสนอข้อแนะนำโดยใช้คำว่า ประเทศไทยควรมี “เขตวัฒนธรรมพิเศษ” หรือ “เขตคุ้มครองทางวัฒนธรรม” เพื่อปกป้องคุ้มครองภัยที่ชาวเลประสบปัญหาอยู่ รวมทั้งมีระบบบรรทัดฐานที่รองรับคนท้องถิ่นในฐานะมนุษยชาติด้วยกัน

บทส่งท้าย

หนังสือวัฒนธรรมชาวเล ร้อยเรื่องชาวเล มอแกน มอเกลน และ อูรักกลา ้วย ผู้กล้าแห่งอันดามัน จัดเป็นหนังสือที่ให้ความรู้ด้านวิชาการโดยเฉพาะสาขามานุษยวิทยาวัฒนธรรม โดยเน้นความเป็นชนกลุ่มน้อยอันมีอัตลักษณ์เฉพาะตนมาช้านานของชาวเลภาคใต้ไทย 3 กลุ่ม งานที่ศึกษาได้จากการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม จากชาวเลจำนวน 100 ชื่อและแยกส่วนต่างๆ อย่างชัดเจน ครอบคลุมด้านประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม การดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติสืบต่อกันมาบรรพบุรุษ คติความเชื่อนำไปสู่พิธีกรรมตลอดชีวิต โดยที่ยังอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลายไว้ นอกเหนือจากเพื่อหาจากข้อมูลเชิงปฐมภูมิแล้ว หนังสือเล่มนี้ ยังระบุถึงข้อมูลทุติยภูมิที่สามารถติดตามค้นคว้าเพิ่มเติมจากเชิงอรรถ อาทิเช่น จากหน้า 183, 186, 203, 211, และ 224

ลักษณะการจัดรูปเล่มที่กะทัดรัด มีภาพประกอบทุกหน้าในรูปแบบต่างๆ สร้างสีสันชวนให้ติดตามอ่าน เสมือนได้ดูจากวิดีโอหรือบางส่วนของภาพยนตร์ที่ตัดต่อสาระสำคัญ ซึ่งถ้าได้อ่านต่อเนื่องแล้ว ผู้อ่านจะเกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องต่อชาวเล ซึ่งหลายโอกาสได้ถูกมองในเชิงอคติทางลบ หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณค่าทุกระดับ การศึกษาที่จะอ่านแบบเจาะลึก เป็นความรู้ทั่วไป หรือเป็นหนังสือที่ผู้ใหญ่ สามารถถ่ายทอดให้เยาวชนระกับการศึกษามัธยมต้น/ประถมปลาย ได้เรียนรู้ เข้าใจอย่างดีของผู้กล้าแห่งอันดามัน ชาวเล “มอแกน มอเกลน และอูรักกลา ้วย อย่างไรก็ดีตาม ในฐานะผู้อ่าน มีข้อเสนอแนะเพื่อให้หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าอ่านเข้าใจง่ายกว่าเดิมมากขึ้น กล่าวคือ คำถามที่ตั้งขึ้นถามชาวเล 3 กลุ่ม จะพบว่า คำถามบางข้อไม่เรียงลำดับในส่วนเดียวกัน เป็นคำถามที่ถามกระโดดข้ามจากเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องหนึ่งและกลับมาถามในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำถามแรกๆ คำถามนั้น น่าจะเรียงตามเรื่องเดียวกัน เช่น เครื่องมือ การแต่งงาน งานศพ (ครอบครัว) หรือเป็นด้านเศรษฐกิจ คติความเชื่อ พิธีกรรม เป็นต้น การเรียงคำถามหมวด/เรื่องเดียวกัน จะทำให้ผู้อ่านประมวลผลความรู้ดีกว่าที่เป็นอยู่

เอกสารอ้างอิง

นฤมล อรุโณทัย และคณะ. (2557). **ทักษะทางวัฒนธรรมร้อย: เรื่องราวชาวเล มอแกน มอแกลน และอุรักลาไย** ผู้กล้าแห่งอันดามัน. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

Translated Thai References

Narumon Arunothai et. al. (2014) **Cultural Skill: Many Stories of Moken, Moklaen and Uraklawai**. Bangkok: Siridhorn Anthropolopy Center (SAC).